

MELITA THEOLOGICA.

Vol. VI, No. 2.

July-December, 1952

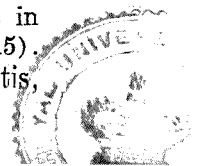
Notio Thomistica Satisfactionis Vicariae Jesu Christi Mediatoris

ULLO absque dubio, nulla quaestio dogmatica seorsim tractari potest; particulari modo tamen, de satisfactione vicaria Christi non potest seorsim fieri sermo, quia supponit aliquas veritates in quibus fundatur et cum quibus intime connectitur. Nam doctrina vicariae Christi satisfactionis notionem Dei et hominis naturae necnon relationes inter utrumque supponit; peccati quoque notionem eiusque consequentias, necnon Christi Salvatoris cognitionem eiusque naturas simulque suam missionem in terra praesupponit. Omnibus de istis quaestionibus, firmam habet doctrinam theologia catholica, sed pro dolor! saepe male cognita etiamque impugnata.

Revera contra vicariae Christi satisfactionis doctrinam gravissimae et fundamentales aequivocationes militant; nam obiectionibus illam impugnabant increduli, diversa systemata quoque excogitaverunt moderni quidam theologi; imo controversias inter se suscitaverunt ipsi catholici. Quare quaestionem nostram magni momenti esse, nemo est qui id negare, vel saltem in dubium revocare, audeat. Hoc enim doctrinae capite intellecto, facile patebit nexus inter unam partem tractatus de Verbo Incarnato, quam Sotoreologiam vocant, alteramve, quae iure meritoque Christologia nominatur. Neque hoc gratis asseritur; cum enim sive determinismum Wiclefii, sive optimismum Malebranchii et Leibnitzii, principiis sanae philosophiae aperte adversari neminem lateat, necessitas ipsa Incarnationis, quam divina eloquia clare testari videntur, plane intelligi nequit nisi prius ad reparationem iuris divini, quod peccato laeditur, satisfactionem condignam a Deo decretam esse constabit.

Istius enim vicariae satisfactionis Christi Mediatoris maxima indigentia ex parte hominis, prima Genesis capitula si quis attente legat de facili percipitur. Enimvero, modo tragico sacris in litteris primi hominis describitur lapsus (Gen. cap. 3, v. 1-15). Cum enim homo a Deo collocatus esset in paradiso voluptatis,

The Royal University of Malta

ut illum operaretur ac custodiret, praeceptum quoque ab eo accepit ut de omni paradisi ligno comederet, uno tamen excepto, et quidem sub mortis minatione. Homo tamen a serpente tentatus, huius suggestioni consensit; tunc statim filius Dei adoptivus esse desiit ipsiusque inimicus effectus est. Maxima fuit ruina istius transgressionis pro Adamo eiusque sobole tota, gratiam enim amittens, bona quibus prius dotatus fuit quoque perdidit; immo sublatus fuit e paradiso terrestri, communicationesque cum Deo deinceps cessarent. Dum homo statum innocentiae conservabat, Deus homini, et homo, sancta familiaritate, Deo loquebatur. Postea e contra, Deus ipsa bonitas, cum offensus esset, propter hominis nequitiam, ab incoepta cum eo familiaritate recessit. Deus tamen, sua infinita bonitate, quamvis hominem e paradiso, eiecerit, remedium liberationis lapsae humanitatis iam cogitaverat. Nam, serpentem maledicens, pergit: "....., inimicitias ponam inter te et mulierem et semen tuum et semen illius, ipsa conteret caput tuum....." (Gen. cap. 3, v. 15).

Ullo absque dubio, hic Incarnationem Redemptricem Mediatoris Jesu praenuntiatam perspicimus. Iste mediator characterem particularem induere debet; partes scilicet dissidentes, quae antea intime unitae extiterant, iterum uniendi: nam hominem offensorem Deo reconciliare debet, condignam pro offensâ satisfactionem vice hominis deferens, ad excellentiam Dei, post peccatum non amplius Eî ab homine exhibitam, iterum testificandam. "Mediator Deum inter et homines, praeter ea quae ad communem rationem mediatoris quaedam alia habeat oportet, quae pertinent ad rationem particularem huius mediationis. Haec autem mediatio non est tantummodo conjunctio partium non conjunctarum, sed partium olim dissidentium" (1).

Unio enim, adjungit cl. Friethoff, quae prius fuit inter partes istas, soluta est voluntarie, in quantum genus humanum Deum offendit offensa infinitae gravitatis.

Homo ergo per suum peccatum ex rigore justitiae incurrit obligationem satisfactionis, quae quamdiu nondum oblata tandem impedit novam unionem. Ex alia parte tamen requiritur divina gratia, qua macula culpae deletur, et cor peccatoris in

(1) S. Germanus Constpl.—P.G. 98, 315 citatus a P. Friethoff—De Alma Socia Christi Mediatoris, p. 13.

Deum convertitur (2). Unde ille, qui inter Deum offensum et hominem offensorem intermediat, Deo dare debet satisfactionem pro hominibus, qua tollitur reatus poenae, hominibus vero mereri divinam gratiam, qua restituitur amicitia pristina (3).

Hanc satisfactionem condignam, uti videbimus, praeter Christum, Deus simul et homo, nemo Deo praestare potest. Homo enim propter suum peccatum accessum non potuit habere ad Patrem, et praecise in hoc consistit actio mediativa Christi, quia ut dicit S. Paulus: "per Ipsum habemus accessum ad Patrem".

Quapropter homo suam inanitatem non amplius timet; natura ejus enim, divinae naturae strictissima unione conjuncta est omnibusque dignitatibus ornata: pristina amicitia Deum inter et homines per Christum novo foedere initur. Hoc nempe est supremum bonum ex mediatione Christi proveniens; Christi mediatio enim hominis conditionem et statum renovavit. Servus peccati extitit homo, et filius Dei adoptivus iterum effectus est, timorque ejus ob praeceptum Domini in dulcem et filialem amorem transiit, quia homo ante oculos semper habet mediatorem ac restauratorem communicationis Deum inter et homines, in Christum. Unde dicit S. Thomas: "Post Incarnationem Christi, homines coeperunt magis ad coelestem beatitudinem aspirare" (4), et hoc adhuc corroborat ex S. Augustini auctoritate: "quae major est causa adventus Domini, nisi ut ostenderet Deus dilectionem suam in nobis?" (5). Christi mediatio constituitur ex omnibus actionibus, quas Ipse, a sua conceptione usque ad mortem Crucis, pro nobis egit et passus est, quamvis omnes suae actiones compleantur in passione ac morte satisfactoria Crucis; exinde patet, satisfactionem fuisse praecipuam actionem mediativam Christi, nam per satisfactionem nos inimicos Deo reconciliavit, quod est proprium mediatoris officium.

Omnis mediatio, in actu secundo considerata, et non sub aspectu ontologico et substantiali, consistit in deferendo unum extremorum id quod pertinet ad alium extremum, nam mediator nihil aliud facit, nisi "ea quae sunt unius defert ad alte-

(2) III, 22, 3.

(3) Friethoff, op. cit. p. 13.

(4) C.G. 1. IV. c. 54.

(5) cit. in III, q. I, a. 2

rum" (6). Unde mediator, secundum ideas vigentes, nihil aliud est nisi persona, quae interponitur inter duas alias, tum ad illas reconciliandas, tum ad obtinendum ab uno aliquem favorem in alterius beneficium.

In Christo non solum inveniuntur requisita ad rationem communem mediationis, sed etiam ad ejusdem rationem ontologicam, quia non solum distat ab utroque extremo sed etiam cum utroque communicat; nam ista mediatio ontologica, ut dicit Friethoff, perpulchre inveniri videtur in Christo Mediatore, in quantum scilicet Ipse inter partes quas conjungit, Deum nempe et homines, etiam ontologice stat in medio, Ipse enim, praeter Deum, est homo, et praeter hominem, est Deus (7).

Secundum doctrinam S. Thomae, mediatio ejusque satisfactio sunt inseparabiles (loquimur de connexionione hypothetica, in libero Dei decreto fundata). Idea vero satisfactionis nihil aliud facit nisi explicare quomodo Christus suum officium mediatoris exercuerit. Studere Christo mediatori, de facto, est quaerere id quod fuit relate ad nos. Quoad nos, Christus est Salvator, quia per Crucem suam, pro nobis satisfecit et nobis gratiam iterum obtinuit. Redimendo nos a morte per satisfactionem superabundantem, Verbum Incarnatum nos Deo conjunxit, scilicet quod separatum fuit conjunxit.

Sed hoc possibile non esset, nisi Christus constitutus esset totius humanitatis caput. Per unionem hypostaticam, natura humana elevata est per Christi humanitatem usque ad divinitatem tali modo, quod sua natura humana facta est natura humana Dei. Et cum Verbum sese appropriavisset personaliter, deducitur quod Christus in summitate creationis constitutus est.

Incarnatio de facto est synthesis et complementum mirabile operis creationis. Cum, secundum divinam dispositionem, creaturae inferiores ad superiores ordinentur, Christus invenitur in summitate altitudinis ad quam tendunt omnia existentia et possibilia, unde scribit Apostolus "Placuit Deo secundum beneplacitum ejus, quod proposuit in eo, in dispensatione plenitudinis temporum, instaurare omnia in Christo, quae in coelis, et quae in terris sunt" (8).

(6) III, q. 26, a. 2.

(7) op. cit., pag. 10.

(8) Eph. 1/10.

Sed si Christus est rex omnium rerum, modo particulari tamen hominum est rex, quia Ipse missionem illos salvandi ac adducendi ad Patrem habet. Missio ejus, aliquo sensu, duplex est. Oportet in primis Dei justitiae satisfaciat pro humanitate cuius Ipse est pars, cum sit caput ipsius, et jura Creatoris per negationem amoris et inobedientiam violata, repararet oportet. Oportet quoque Ipse Christus mereatur pro hac humanitate peccatrice gratias et auxilia divina, quae illam in divinam amicitiam intrare sinant, quaeque aeternae visionis beatificae gaudii possibilitatem et capacitatem praestent.

Etenim si satisfactio Christi jura Dei restauravit, homini quoque condonationem peccati obtinuit et poenas contractas abstulit, ista condonatio et remissio peccati hominis non conciperetur, nisi per restorationem vitae divinae supernaturalis in Christo. Cum principalis poena peccati sit aeterna separatio a Deo, condonatio et restauratio non esset vera, nisi homo amicitiam Dei amissam recuperaret et capax redderetur ad fruendam Dei visionem per gratiam.

Scimus, Christum posse mereri et satisfacere pro humanitate; actus enim ejus sunt actus Dei-Hominis, unde isti accipiunt valorem infinitum et absolutum, ita ut non sit peccatum tam grave, pro quo Christus non possit satisfacere. Non existit bonum supernaturale, etiam altissimum, quod Christus mereri non valet, quia infinitas peccati est modo copiosiori compensata per infinitatem amoris Dei-Hominis, et excellentissima gratia est inferior in valore ac dignitate relate ad minimum actum charitatis a Verbo Incarnato elicatum.

Sic ergo Christo ligati sumus in nostra destinatione supernaturali. Ipse est qui nos salvos facit, et est per Ipsum quod post se nos conducit in viam salutis. Est caput nostrum, quia est caput totius corporis mystici, cuius nos membra sumus, et in quantum, cum Ipso ligati, vitam habebimus. "Ego sum vitis, vos palmites", dixit Jesus in ultima Coena; "qui manet in me et ego in eo, hic fert fructum multum, quia sine me nihil potestis facere" (Joan. 15/15).

Punctum magis discussum in nostra quaestione est ipsa natura satisfactionis vicariae, proindeque speciale examen instituere debemus. In vicaria satisfactione enim duo elementa collocare debemus, formale unum, materiale alterum, et illa inter se bene ordinare et uniuscuiusque locum relevare, deindeque illa duo elementa ad Passionem Christi referre. Cum Passio

Christi diversos aspectus habeat, non mirum est, si etiam inter ipsos catholicos diversae theoriae ad profundissimum mysterium redemptionis explicandum inveniuntur. Certissime, Protestantium aliorumque dogmatis Redemptionis deformatorem theoriis exceptis, omnes theoriae catholicae Christi Redemptionem explicantes sunt traditionales et ex S. Scriptura originem trahunt. Quamvis theoriae istae non eodem modo, mysterium amoris omnes affirmare student. Oportet tamen nos sincere confiteri, has formulas, quamvis traditionales, sensum metaphoricum habere et propterea falsam interpretationem subire posse, particulari modo, si litteraliter sumantur; nam, experientia docente, Protestantes et alii dogmatis Redemptionis deformatores his formulis abusi sunt ad eorum placita corroboranda ac defendenda.

Et contra, doctrina satisfactionis vicariae, bonam doctrinam aliarum theoriarum in se retinens ac cumulans, specialem qualitatem dotemque habet, periculosas scilicet exaggerationes aliorum systematum devitandi, et sic facilius ac melius objectiones adversariorum dogmatis Redemptionis solvit. Quamvis omnes inter catholicas theorias illa Satisfactionis Vicariae melior existimanda sit, non tamen oportet nosmetipsos deludere, dicendo doctrinam satisfactionis vicariae dogma Redemptionis totaliter explicare. Haec doctrina alias veritates supponit et compleri debet; conceptus satisfactionis enim sumptus fuit ex iudicis conceptibus relationes hominum inter se moderantibus. Simpliciter ut talis, relationes nostras cum Deo nullatenus significare potest. Hoc non obstante, si sumitur in sensu analogico et ab ea tollitur id quod de iudicio multum sapit, ineffabile dogma Redemptionis optime explicat. Jam ex hoc momentum studii huiusce dissertationis eruitur. Quaestio praesens enim nostris diebus inter magis discussas adnumerari debet. Ad hoc probandum sufficit prae oculis habere diversos articulos et libros publici juris factos haec de nostra materia, quae iure meritoque utilissima existimatur ad fructus doctrinae dogmatis Redemptionis copiose percipiendos.

Perspicuitatis causa, propositum nostrum studium in duo capita distribuimus. In priori capite, de satisfactione in communi necnon de eius divisione requisitisque verba fient. In posteriori capite vero, de natura Vicariae Christi satisfactionis tractabitur, ubi duo eius constitutiva elementa, nimirum formale et materiale, explicantur.

Notio Satisfactionis In Communi

Satisfactio, si etymon spectas, a 'satisfacere' originem ducit ac trahit, quod copulatione adverbii *satis* cum verbo *facere* conflatur. Satisfactio igitur generice sumpta et vi nominis dicit sufficientiam actionis, qua tollitur aliqua exigentia in determinato subjecto, unde sensu vulgari dicimus aliquem satisfacere, quando aliquis facit satis, id est, quod tenetur facere, puta si magistro bonam vel convenientem responsionem praebeat discipulus, aut si patri vel matri filius obedientiam praestat. Sensu pressiori ac sermone profano et classico apud Latinos actionem denotabat, ratione cuius debitum contractum remittebatur et injuria alteri illata condonabatur, uti si labore indebito compensabatur damnum illatum, vel si offensor humiliter veniam rogabat. Satisfactio enim pro solutione est (9), quin tamen duae voces convertantur. Nam solvit qui creditori totam pecuniam, quam debet, numerat: satisfacit vero qui creditorem quomodo-cunque placat, v.g. cautione, pignore, vel etiam promissione, nam in Digesto legitur: "omnis pecunia exsoluta esse debet aut eo nomine satisfactum esse, satisfactum autem accipimus, quae-
madmodum voluit creditor licet non sit solutum" (10).

Satisfactio purgationem de injuria illata significare potest, sicut et etiam excusationem necnon veniam petitionem dum verbis aliquis sese reum profitetur. Sic solebant, aiunt, "in qua civitate legatus populi romani violatus esset, nisi publice satisfactum esset, ei civitati bellum indici" (11), aliis verbis "satisfacere est tantum facere quantum satis est irato ad vindictam" (12). Eandem significationem ac apud Latinos retinet satisfactio in doctrina S. Thomae, qui per satisfactionem nihil quam reparationem injuriae intelligit, nam, secundum Angelicum, "Ile proprie satisfacit pro offensa qui exhibet offenso id quod aequae vel magis diligit quam oderit offensam" (13). Haec acceptio satisfactionis etiam invenitur in Catechismo Concilii Tridentini ad Parochos: "Est autem satisfactio, rei debita integra solutio: nam quod satis est, ei nihil videtur deesse. Quare cum de gratiae reconciliatione loquimur, idem satisfacere significat, ac alteri tantum praestare, quantum irate animo ad ulci-

(9) Digestus, 46, 3, 52.

(10) Digestus, 13, 7, 9.

(11) Cicero, Verr. II, 13.

(12) Forcellini, sub verbo *Satisfacere*.

(13) III, q. 48, a. 2.

scendam injuriam satis esse possit; atque ita satisfactio nihil aliud est, quam injuriae alteri illatae compensatio" (14).

Ex istis definitionibus clare eruitur satisfactionem supponere offensam alteri illatam et quidem iam praeteritam, pro qua integre offensor compensationem retribuere tenetur. Nihilominus tamen ex allatis definitionibus dubitare licet, utrum ista recompensatio pro offensa consistat in voluntate qua quis paratus est damna ex offensa illata reparare, an poenam quoque supponat, qua recompensatur injuria illata? Et si affirmative, quomodo?

Ante omnia adnotare juvat, quod S. Thomas, ut ipsemet expresse dicit, in sua definitione solam satisfactionem pro offensa considerat, at certum est ad mentem Divi Thomae voluntatem recompensandi pro offensa ad satisfactionis essentiam pertinere. Tota difficultas ergo circa poenam in satisfactione versatur. Verum est quod in hac definitione S. Thomas naturam recompensationis non determinat; attente inspicienti tamen videtur S. Thomas, immediate post definitionem, rationes afferendo ad probandum Christum satisfecisse pro nobis, satisfactionem semper in poena collocare. Nam dicit: "Christus autem ex caritate et oboedientia patiendo maius aliquid Deo exhibuit quam exigeret recompensatio totius offensae humani generis. Primo... propter magnitudinem caritatis qua patiebatur. Secundo, propter dignitatem vitae suae, quam pro satisfactione ponebat, quae erat vita Dei et hominis. Tertio, propter generalitatem passionis et doloris assumpti (15). Ut patet, S. Thomas in tribus rationibus allatis semper poenam ponit, ni fallor verba: *patiendo; patiebatur; vitam ponebat; generalitatem passionis et doloris assumpti*; satis aperte poenam et quidem physicam demonstrant. Sed solummodo quis contra nos juste objicere posset, quod hic agitur de aliqua satisfactione particulari, nempe Christi. Possumus tamen respondere, aliquam satisfactionem non posse esse talem, nisi in quantum, in illa, omnia requisita ad satisfactionem in genere verificentur; et proinde cum S. Thomas probet quod Christus satisfecit pro nobis cum ex caritate et obedientia patiebatur, sequitur pro satisfactione generice sumpta cum caritate etiam poenam requiri.

(14) Pars II, de Poenit., p. 414, no. 259, ed. bardi, Roma 1918.

(15) III, q. 48, a. 2.

Cum hic locus forsan non totam claritatem optatam afferat, ad alia loca, ubi S. Doctor de satisfactione modo generatiori et forsan clariori sermone loquitur, recurrere malo. Et revera S. Thomas, quaerens num satisfactio sit actus justitiae, docet justitiae proprium esse, adaequationem rei ad rem in proportione aliqua ponere, propterea cum iam ipsum nomen satisfactionis adaequationem importet, nam adverbium *satis* non nisi aequalitatem proportionis indicat; indeque concludit S. Doctor, satisfactionem formaliter esse actum justitiae. Postea distinguendo duplicem actum justitiae, satisfactionem ponit in illo qui est sui ad alterum. "Et quia satisfactio (pergit ipse) aequalitatem in ipso faciente exprimit, ideo dicit actum justitiae qui est sui ad alterum, proprie loquendo..... Sed satisfacere manifeste aequalitatem in actionibus demonstrat..... Et quia adaequatio non est nisi inaequalium, ideo satisfactio inaequalitatem actionum praesupponit, quae quidem offensam constituit; et ideo habet respectum ad offensam praecedentem. Nulla autem pars justitiae respicit offensam praecedentem, nisi justitia vindicativa, quae aequalitatem constituit in eo qui justum patitur indifferenter; sive sit patiens idem ac agens (ut quando aliquis sibi poenam infert); sive non sit idem ac agens, ut quando iudex alium punit, ad utrumque justitia vindicativa se habente (16). Sed haec quaesto adhuc clarificari potest ex alio loco S. Thomae; nam scimus satisfactionem inaequalitatem actionum presupponere et simul aequalitatem in actionibus demonstrare, proindeque ad justitiam commutativam pertinere. Ex altera parte scimus, secundum S. Thomam, contrapassum esse justum commutativum et aequalem importare recompensationem passionis ad actionem praecedentem; quod propriissime dicitur in passionibus et actionibus injuriosis, quibus aliquis personam proximi laedit, puta si percutit, quod reperiatur (17).

Ex istis locis eruitur, easdem conditiones requiri tum pro contrapasso tum etiam pro satisfactione. Uti ipsum nomen demonstrat, contrapassum essentialiter secumportat poenam; similiter ergo et satisfactio in sua essentia poenam includere debet. Unde clare deducitur, secundum mentem Angelici Praeceptoris, poenam ad essentiam satisfactionis pertinere.

(16) Suppl., q. 12, a. 2.

(17) II—II, q. 61, a. 4.

Posito quidem hoc, quod scilicet poena ad essentiam satisfactionis pertineat, demonstrare juvat quoniam modo se habeat ista poena in satisfactione. Ad hoc, ut clarius videatur locus poenae in satisfactione, prae oculis nos habere oportet satisfactionem esse offensae recompensationem, quae offensa in se etiam reatum poenae includit, quia quando quis alium offendit, lex semper violatur. Offensor propterea satisfacere tenetur et pro offensa, seu pro reatu culpae, et pro poenae reatu, qui ex legis transgressione pullulat. Unde clare deducitur satisfactionem duos aspectus habere, nam potest quis considerare tam satisfactionem pro offensa seu pro culpa quam satisfactionem pro poena, hanc offensam seu culpam consequente; ideoque satisfactio est culpae simulque poenae debiti recompensatio, et pro compensatione utriusque debiti requiritur necessario in offensore satisfaciente et voluntarium et poena, quae sic in satisfactione se habent ad invicem: Satisfacientis voluntas ut elementum formale, et poena voluntaria ut materiale elementum.

His aspectibus satisfactionis distinctis, consideramus 1o.—satisfactionem pro offensa seu pro reatu culpae, et 2o.—satisfactionem pro legis transgressione seu pro reatu poenae.

I.—*Satisfactio pro offensa seu pro reatu culpae.*

Certio certius, in satisfactione pro offensa, eminet voluntas satisfacientis, nam offensa nihil aliud nisi voluntariam honoris denegationem significat, quae injuriam secumfert. Haec injuria certissime recompensari debet vero honore ex voluntate ipsius personae procedente, quae prius honorem denegabat. Nam recompensatio honoris non perficitur redditione alicuius rei ejusdem valoris ac illius ablatae, sicut fit in rebus materialibus, sed e contra obsequium offensoris magis aestimatur (18), in quantum ex recta intentione et bona voluntate procedit (19). Attamen non solum voluntarium sed etiam poena in satisfactione pro offensa concurrere debet. Etenim si diceremus poenam ad hujus satisfactionis rationem minime pertinere, admittere quoque deberemus, offenso solummodo pro injuria habita honorem exhiberi, quem similiter erga alios offensa non plexos offensor reddere tenetur, quod certo certius erroneum est. Offensor enim, praeter amoris retributionem communiter omnibus debitam, aliquid insuper amplius exhibere tenetur, quo debitum honorem subtractum personae offensae recompensat. "Recompensatio

(18) S. c. G. IV, 55 ad 20; III, q. 79, a. 5.

(19) cfr. Galtier, De Incarn. et Redemp., Parisiis, 1926, p. 394.

enim offensae, dicit S. Thomas, importat adaequationem, quam oportet esse ejus qui offendit ad eum in quem offensa commissa est. Adaequatio autem in humana justitia attenditur per subtractionem ab uno, qui plus habet justo, et additionem ad alterum, cui subtractum est aliquid" (20). Ista subtractio ab offensore, de qua loquitur S. Thomas, non potest fieri per solum voluntarium, id est non sufficit ut offensor amore personam offensam prosequi incipiat; primo, quia etiam post offensam, offensor tenetur personam offensam diligere, imo amore ferventiori; et secundo, quia diligendo personam offensam, opus bonum praestat, quod, in quantum est huiusmodi, non solum ab offensore nihil subtrahit, sed e contra eum perficit; consequenter subtractio in offensore non potest fieri nisi per opus bonum, quod simul est poenale. Audiatur S. Thomas: "Oportet, ad hoc quod recompensatio fiat, quod aliquid subtrahatur a peccante per satisfactionem, quod in honorem Dei cedat. Opus autem bonum ex hoc quod est huiusmodi, non subtrahit aliquid ab operante sed magis perficit ipsum. Unde subtractio non potest fieri per opus bonum nisi poenale sit: et ideo, ad hoc quod aliquod opus sit satisfactorium, oportet quod sit bonum, ut in honorem Dei (in casu nostro, personae offensae) sit; et poenale, ut per hoc aliquid peccatori subtrahatur" (21), et adjungit S. Thomas: "Satisfactio debet esse talis per quam aliquid subtrahamus ad honorem Dei (in casu nostro personae offensae)" (22).

Sed ut adhuc melius appareat quomodo se habeant ad invicem voluntarium et poena, satisfactionem ut est recompensatio pro legis transgressione seu pro reatu poenae consideramus.

2. — *Satisfactio pro legis transgressione seu pro reatu poenae.*

Certe in satisfactione pro legis transgressione seu pro reatu poenae, requiritur poena, nam qui contra legem agit ordinem perturbat atque pervertit; propter quod transgressor poena plecti debet a principe ordinis, unde ait S. Thomas: "Quidquid contra ordinem aliquem insurgit, consequens est ut ab eo deprimatur. Cum autem peccatum sit actus inordinatus, manifestum est quod quicumque peccat, contra aliquem ordinem agit; et ideo ab ipso ordine consequens est ut deprimatur; quae quidem

(20) Suppl. q. 15, a. 1.

(21) Suppl. q. 15, a. 1.

(22) *ibid.*, art. 3.

depressio poena est" (23). Attamen si poena non voluntarie suscipitur, sed solummodo reus vi impulsus solum materialiter poenam exsequitur, habetur mera satisfactio, quia reus non solum non assumit poenam voluntarie sed neque ipsi inflictam voluntarie acceptat; unde si poenam gerat, hoc unice facit quia vi impellitur, unde materialiter tantum satisfacit, quia non ipse facit justitiam sed justitia vindicativa fit in ipso, etiam contra suam voluntatem. Ex hoc colligitur quod poena nullum valorem in satisfactione habet nisi cum voluntate sit conjuncta; unde ut habeatur vera satisfactio pro poena, oportet ut reus vel voluntarie poenam assumat vel ipsi inflictam ex voluntate acceptet, et sic poena informatur a voluntate satisfaciens sese conformantis tum principi ordinis tum etiam ipsi ordini quem prius transgressus est, proindeque utrique satisfacit. S. Thomas, loquendo de peccatis, haec mirum in modum explicat: "Actus enim peccati facit hominem reum poenae, in quantum transgreditur ordinem divinae justitiae ad quem non redit nisi per quamdam recompensationem poenae, quae ad aequalitatem justitiae reducit, ut scilicet qui plus voluntati suae indulget quam debuit, contra mandatum Dei agens, secundum ordinem divinae justitiae, aliquid contra illud quod vellet spontaneus vel invitatus patiatur. *Quod etiam in injuriis hominibus factis observatur*, ut per recompensationem poenae reintegretur aequalitas justitiae. Unde patet quod cessante actu peccati vel injuriae illatae, adhuc remanet debitum poenae. Sed si loquamur de ablatione peccati quantum ad maculam, sic manifestum est quod macula peccati ab anima auferri non potest, nisi per hoc quod anima Deo conjungitur..... Conjungitur autem Deo homo per voluntatem. Unde macula peccati ab homine tolli non potest, nisi voluntas hominis ordinem divinae justitiae acceptet, ut scilicet vel ipse sibi poenam spontaneus assumat in recompensationem culpae praeteritae, vel etiam a Deo illatam patienter sustineat; utroque enim modo poena rationem satisfactionis habet. Poena autem satisfactoria, etsi secundum absolutam considerationem sit contra voluntatem, non tamen ut nunc, et per hoc est voluntaria; unde simpliciter est voluntaria, secundum quid autem involuntaria" (24).

---

(23) I—II, q. 87, a. 1.

(24) I—II, q. 87, a.

Exinde colligimus satisfactionem componi duobus elementis distinctis, voluntario nempe et poena, quae si comparentur ad invicem, voluntarium se habet ut formale elementum et poena se tenet ut elementum materiale. Nam in satisfactione oportet attendere tum ad valorem objectivum tum etiam ad illum subjectivum satisfaciens, quia objective loquendo satisfacit etiam ille qui, quamvis nolens, tamen per vim a iudice impellitur ad poenam subuendam ut in ipso fiat satisfactio iustitiae.

Attamen, ut patet, subjective haec non est satisfactio sed mera satisfactio, et, ut dicit S. Thomas, non habet rationem satisfactionis sed vindicationis tantum (25). Hos duos valores optime notavit cl. Friethoff, loquendo de satisfactione Christi. "Hanc pretiosissimam recompensationem (pergit ipse), in se objective infiniti valoris, non offerunt Deo crucifigentes, sed ipsum Christum, qui omnino voluntarie ex magna caritate erga Deum et homines haec omnia sustinuit. Unde attendendum est non minus ad hoc quod ille valor, objective tam pretiosus, ex illa subjectiva dispositione adhuc augmentum sumat. Duo enim sunt: id quod exhibetur, et ipsa exhibitio. Exhibitio autem huius quod exhibetur est actus humanus: debet enim esse testificatio de excellentia divina, secus non est honor Dei, unde neque reparatio honoris laesi" (26). Haec optima reflexio cl. auctoris, absque magno conatu, satisfactioni in communi applicari potest. Nam in satisfactione duo distinguit: *id quod exhibetur*, quod est opus satisfactorium, quod nos ut elementum materiale satisfactionis consideramus, et *ipsa exhibitio quae est actus humanus*, aliis verbis voluntas satisfaciens, quod nos ut elementum formale satisfactionis reputamus. Ipse etiam emphasis ponit in reparatione honoris ab offensore erga personam iniuriam et in hac totam vim satisfactionis ponit.

His omnibus visis et perpensis, concludere licet quod, tum si satisfactio consideratur tanquam recompensatio pro offensa, tum vero in quantum poena pro legis transgressione, semper duo elementa includere debet, voluntarium nempe et poenam. Voluntarium, inquam, ut elementum formale et poena ut materiale. Nam poena ex seipsa, si non voluntarie assumatur vel acceptetur, nullo modo rationem satisfactionis obtinet. Ex altera vero parte, voluntarium in satisfactionem non nisi in poena volun-

(25) S. c. G. III, q. 158.

(26) Friethoff, De Alma Socia Xti. Med., p. 56.

taria ostenditur. Unde dicimus poenam ad satisfactionis essentiam pertinere, quamvis non ut elementum formale sed ut materiale tantum; consequenter ut habeatur adaequata satisfactionis definitio, opus est in ipsa includatur quoque poena (27); unde recte definiri potest satisfactio in communi: Illatae injuriae recompensatio per voluntariam poenae perpersionem.

(sequitur)

ALANUS M. FENECH, O.P.

— 00 —

NOTICE TO SUBSCRIBERS

Our readers will appreciate, no doubt, that regular subscriptions are important to the satisfactory working of our Review. They are kindly asked to note that the Annual Subscription of 2s. 6d. to MELITA THEOLOGICA may henceforth be paid at the Libreria Ecclesiastica, Ditta FRANCIS SCIORTINO, 186, Sda. Mercanti, Valletta.

---

(27) Galtier, op. cit., p. 397.